

Анотація

Астахова Т. В. Политические партии в системе институтов гражданского общества: конституционно-правовой аспект. — Статья.

В статье в конституционно-правовом аспекте определяется роль и раскрывается содержание деятельности политических партий как институтов гражданского общества. Даются характеристика и понятие гражданского общества в качестве конституционно-правовой категории, анализируется состояние конституционно-правового закрепления основ гражданского общества в Украине, а также определяются основные направления развития современной партийной системы с целью повышения роли и эффективизации деятельности политических партий как институтов гражданского общества.

Ключевые слова: гражданское общество, институты гражданского общества, политическая партия, выборы, избирательный процесс, конституционно-правовой статус политической партии как субъекта избирательного процесса, партийная система.

Summary

Astakhova T. Political Parties in the system of civil society: the constitutional and legal aspects. — Article.

The article outlines the content and role of political parties as institutions of civil society in the constitutional-legal aspect. The author gives characteristics of the concept of civil society as a constitutional definition, analyzes the state of constitutional law which consolidates the foundations of civil society in Ukraine. The article contains recommendations aimed at the improvement the modern party system in order to enhance the role and activities of political parties' efficiency as institutions of civil society.

Keywords: civil society, institutions of civil society, political parties, elections, the electoral process, constitutional and legal status of a political party as the subject of the electoral process, party system.

УДК 342.721

О. М. Пожар

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ОСОБИСТОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ЯК СУБ'ЄКТИВНОГО ПРАВА ГРОМАДЯН

В Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека були визнані найвищими соціальними цінностями, що потребують належної правової регламентації, забезпечення та охорони державою. Окрім того, ст. 3 Конституції України визначає головний зміст та спрямованість діяльності держави — забезпечення права і свободи громадянина та їх гарантії. Оскільки права і свободи людини і громадянина набирають реального змісту тільки за умови їх гарантованості державою.

Серед таких цінностей право особи на недоторканність займає особливе місце як одне з невід'ємних прав кожного (ст. 29 Конституції України). Тим більш значиме питання забезпечення права на особисту недоторканність набуває в період становлення України як демократичної, соціальної та правової держави. Без реального забезпечення права людини на особисту недоторканність і без-

пеку неможливе утворення Української держави як держави зі світовими стандартами у сфері забезпечення прав людини.

Основою для розробки цього питання є праці таких провідних вчених, як Н. Корбцова, М. Орзіх, Л. Заблоцька, Ю. Тодика, С. Головатий, А. Олійник, З. Бортновська, І. Тімченко, С. Лисенков, О. Горова, В. Опришко, А. Колодій, А. Таранов, С. Гуапсарєв, В. Сіренко, М. Гуренко, О. Святоцький, М. Козюбра, П. Рабінович, Н. Карпачова, В. Копейчиков, які досліджували права людини в різних галузях права.

Метою цієї статті є дослідження сутності, значення та змісту права на особисту недоторканність як суб'єктивного права громадян у загальнотеоретичному аспекті і на підставі цього визначення поняття права на особисту недоторканність як правової категорії.

Права та свободи людини відповідно до загальноприйнятій класифікації розділяють на особисті, політичні, соціально-економічні, громадянські, культурні. Такий поділ проводиться як у всесвітній юридичній практиці, так і в національних правових системах [1, 256].

Особисті права є правами кожного. Вони вважаються природженими та невід'ємними для кожної людини, незалежними від громадянства, віку, статі, раси, релігійної та етнічної належності. Ці права необхідні для охорони життя, гідності та свободи людини. До них відносяться: право на життя, право на гідність, право на свободу та особисту недоторканність, право на недоторканність приватного життя, право на недоторканність житла, право на свободу совісті та свободу мислення, право на судовий захист, свободу віросповідання, право на приватне майно, право на ім'я, право вибору національності та мови спілкування, право на свободу переміщення та вибору місця проживання, право на самозахист тощо.

Також слід відмітити, що в юридичній науці всі права громадян іменуються на професійній мові суб'єктивними, тобто індивідуальними, належними не тільки всім, але й кожному, які відкривають перед їх носієм простір для різноманітної діяльності, задоволення своїх потреб, інтересів, користування тими чи іншими соціальними благами, пред'явлення законних вимог к іншим особам та організаціям. Суб'єктивне право — це гарантована державою міра можливої (дозволеної) поведінки особистості, головний елемент її конституційного статусу [1, 259].

Серед ознак суб'єктивного права Ю. А. Ведерніков, А. В. Папірна виділяють наступні: можливість певної поведінки; можливість, яка належить лише уповноваженому суб'єкту, яка надається для задоволення інтересів уповноваженої особи; наявне у правовідносинах; є мірою можливої поведінки, порушення якої вважається зловживанням правом; існує лише відповідно до юридичних обов'язків; встановлюється нормами права; забезпечується (гарантується) державою [2].

За всіма цими ознаками право на особисту недоторканність також належить до суб'єктивних прав громадян, гарантовано державою, належить особам від самого народження і є індивідуальним та невід'ємним елементом правового статусу кожного громадянина.

Право на особисту недоторканність є також природним правом кожної людини, оскільки природні права — це невід’ємні права, які належать кожному від народження, не підлягають обмеженню, більшість з них носить абсолютний характер, мають вищий ступінь охорони і забезпеченості. Природні права породжені законами природи і характеризуються як священні, невід’ємні, природжені тощо. Природні права загальні і універсальні, вони стосуються кожної людини, вони є і основними, фундаментальними правами, які закріплюються в основоположних міжнародних та національних документах. Зокрема, у Загальній декларації прав людини 1948 р., Міжнародному пакті про права людини 1966 р., Європейській конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 р., у конституціях різних держав тощо.

Особиста недоторканність не припускає якого б то не було втручання з-зовні в область індивідуальної життєдіяльності особистості. Це право було вперше закріплено в державному праві Англії у XVII столітті у вигляді процедури *habeas corpus*. У XVIII столітті це право було проголошено у Французькій декларації прав людини та громадянина 1789 р. та Біллі про права США у 1791 р. [3].

Згодом воно було закріплено в ст. 3 Загальної декларації прав людини 1948 р., де зазначено, що кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність. Також певне відображення це право знайшло в Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., зокрема в ст. ст. 3, 5 конвенції.

Останнє формальне закріплення на міжнародному рівні право особистої недоторканності отримало в Хартії основних прав Європейського Союзу, підписаній у Ніцці в 2000 р. Як зазначила Н. Г. Васильєва, цей документ підбив підсумок усього попереднього розвитку ідей прав людини в усьому світі та є найсучаснішим актом з прав людини [4, 100].

Так, в ст. 3 цієї Хартії зазначено, що кожна людина має право на фізичну недоторканність і недоторканність психіки. З огляду на те, що це право становить одне з найбільш значимих благ у системі європейських цінностей, то його реальне забезпечення не тільки створює умови, необхідні для всебічного задоволення потреб особистості, а й забезпечує демократичний розвиток держави і суспільства.

Отже, як ми побачили, цьому праву відводиться вагома роль у міжнародному праві й у теорії прав людини, оскільки право кожного на фізичну і психічну недоторканність — одне з найбільш значимих благ людської цивілізації.

Щодо визначення поняття права на особисту недоторканність як суб’єктивного права кожного громадянина, то в науці існують різні визначення і тлумачення цього поняття.

Поняття і зміст права на особисту недоторканність як права індивідуального з огляду на існуюче різноманіття міжнародних угод, спрямованих на його гарантію, не завжди піддаються точному тлумаченню і класифікації. Крім того, після того, як вчені знайшли принципово новий підхід до класифікації прав і свобод людини, відображених у Хартії ЄС, визначити точне поняття і зміст розглядуваного права стало ще складніше.

Крім того, існують деякі труднощі та неточності перекладу закріпленого в ст. 3 Хартії ЄС права, на які не раз звертали увагу науковці. Термін «недоторканність», який, наприклад, англійською мовою звучить як «security», а французькою — як «securite», перекладається на українську мову як «безпека». Термін «integrity», який використовується у ст. 3 Хартії ЄС, дослівно перекладається на українську мову як «цілісність», хоча в офіційних перекладах на російську та українську мову звучить як «недоторканність» («неприкосновенность»).

Це може призвести до ускладнень при звертанні до невірно перекладених на українську чи російську мови текстам міжнародних та закордонних документів. Різноманітні вчені неодноразово досліджували ці проблеми, тому що проблема юридичного перекладу міжнародних правових документів є дуже важливою при тлумаченні документа, що на пряму опосередковує його подальше використання.

Отже, ми бачимо неоднаковий переклад та відповідно і тлумачення сутності та зміст права на особисту недоторканність. Незважаючи на це, ми вважаємо правильним виходити з офіційного перекладу тексту Хартії про основні права ЄС, в якому йдеться про право на особисту недоторканність (ст. 3). На підтвердження цього зазначимо, що філологи розуміють під недоторканністю «збереження в цілісності, захищеність від усякого зазіхання» [5, 329], тому вважаємо, що цей термін більш повно відображає зміст закріпленого в ст. 3 Хартії «Right to the integrity of the person».

З цього приводу ми погоджуємося з думкою В. Тум, який зазначає, що немає істотної різниці в тому, як саме закріплено право на цілісність особистості — чи як на право як таке, чи як на особисту недоторканність, оскільки, на його думку, право на недоторканність є синонімом права на цілісність [6, 66].

На наш погляд, право на особисту недоторканність означає право людей зберігати фізичний і психічний складники свого організму в недоторканності та право на повагу цієї цілісності з боку держави і третіх осіб, тобто право на все, що стосується поваги й гарантії недоторканності індивіда.

Так, В. С. Олійник відмічав, що право на особисту недоторканність — це гарантована державою і закріплена нормами конституції і деталізована в точному законодавстві природна можливість кожного діяти чи утримуватись від дій з власної волі, не порушуючи при цьому прав і свобод інших людей та користуватися особистою недоторканністю, тобто не бути безпідставно затриманим, заарештованим чи триматися під вартою у кримінальному, адміністративному, оперативно-розшуковому напрямах діяльності та претендувати на відшкодування збитків при порушенні права [7, 11].

Спираючись на зміст ст. 3 Хартії ЄС, Н. Г. Васильєва визначає право на цілісність особистості як право людини на реалізацію й захист приватної сфери — зони особистої недоторканності, в якій індивід має бути захищеним певними правовими межами від несанкціонованого втручання в його автономію, гідність та організм. Це право надає можливості суб'єктові самостійно контролювати доступ і втручання у свої розум, тіло, саморозуміння й почуття власної гідності,

зберігати таємницю особистого життя й не розголошувати особистої інформації, встановлювати її ліміт і коло осіб, яким вона може бути доступна [4, 230].

Є. А. Суханова пропонує взагалі розглядати поняття «право на особисту недоторканність» в декількох варіантах. По-перше, в державно-правовому розумінні — як проголошення самого права та установлення загальних гарантій його здійснення. По-друге, в кримінально-процесуальному розумінні як систему засобів, що дозволяють забезпечити реалізацію цього права у випадку здійснення державою кримінального переслідування проти якої-небудь особи. Разом з тим не викликає сумнівів та обставина, що існує і цивільно-правовий аспект права на особисту недоторканність, що виявляється в існуванні права на недоторканність зовнішнього обліку [8].

Слід також зазначити, що в літературі зустрічаються різні терміни, такі як «особиста недоторканність», «недоторканність особистості», «право на особисту недоторканність», які загалом в правовій літературі використовують як ідентичні. Проте, на нашу думку, поняття «особиста недоторканність» та «право на особисту недоторканність» відмінні. Зокрема, з цього приводу В. А. Патюмен пише: «Перше — це фактичний стан, друге — це право громадянина на державний захист його особистості від незаконних посягань кого би то ні було, пов'язане з обов'язком всіх інших громадян стримуватися від таких посягань, а також з обов'язком державних органів захищати особу від неправомірних посягань». Необхідно також розрізняти обмеження особистої недоторканності як такої (зокрема, обмеження можливості особи вільно розпоряджатись собою) та порушення права недоторканності особистості [9, 15].

Р. В. Орлов, розглядаючи право на особисту недоторканність у сфері кримінального судочинства, виділяє це право у широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні особиста недоторканність має за мету забезпечити індивідуальну свободу та правовий захист кожного від свавілля інших. В узькому розумінні особиста недоторканність спрямована на захист громадянина від свавільних та незаконних арештів та затримань [10, 49].

Найбільш змістовне визначення з юридичної точки зору права на особисту недоторканність дав Г. Овадюк. Під правом на особисту недоторканність слід розуміти гарантовану державою особисту безпеку людини, що полягає в недопущенні, припиненні і караності посягань з боку інших членів суспільства або посадових осіб держави на: життя, здоров'я, тілесну недоторканність і статеву свободу (фізична недоторканність); честь, гідність, моральну свободу (моральна недоторканність); нормальну течію психічних процесів (психічна недоторканність); індивідуальну свободу людини, що виражається в наданій їй можливості мати в своєму розпорядженні себе, свій вільний час, на власний розсуд визначати місце перебування, не знаходитися під наглядом або охороною (індивідуальна недоторканність) [11, 4].

Отже, якщо проаналізувати ці визначення, то у всіх є раціональне зерно і всі вони не позбавлені певних недоліків.

Право людини на особисту недоторканність є природним правом і належить до першого покоління прав людини, і тому воно має всі ознаки природного

права. Отже, на нашу думку, право на особисту недоторканність слід визначити як природне право, тому що воно існувало в людини в її природному стані, ще до виникнення держави й позитивних законів та по своїй суті є її властивістю як живої істоти. Це природжене право, що виникає з моменту народження людини та виявляється в його невід'ємності й невідчужуваності від неї, яке має загальний й універсальний характер, оскільки всі люди володіють цим правом без якої-небудь дискримінації. Вказане право є фундаментальним правом, оскільки воно складає основу правового статусу будь-якого громадянина. Це право реалізується безпосередньо, тобто без якого-небудь правозастосовного акта та об'єктивно, а саме незалежно від волі людей. Проте це право не має абсолютного характеру, бо чинне міжнародне та національне право допускає певні винятки, зокрема арешти, примусові заходи.

Розглядаючи поняття права на особисту недоторканність взагалі в теорії держави і права, треба зауважити, що за своїм змістом особиста недоторканність фізичної особи складається з: права на фізичну недоторканність та права на психічну недоторканність. Неприпустимо обмежувати поняття особистої недоторканності лише його фізичною (тілесною, матеріальною) складовою, оскільки тіло і душа людини є єдиною, неділимою конструкцією. Тіло є матеріальним втіленням людини, а його духовне, ідеальне начало, наповнюючи тілесну оболонку, перетворює людину як біофізичну одиницю на індивідуальну особу, що має власний світогляд, певну систему внутрішніх цінностей. Ця внутрішня система також може бути порушена шляхом вчинення ідеологічного, психологічного тиску, обмеження волевиявлення і тому також потребує захисту.

Право на фізичну недоторканність особи — це право на гарантовану законом заборону посягання на життя, здоров'я та тілесну недоторканність. О. М. Улер, описуючи зміст цього права, відмічає, що право на фізичну недоторканність містить у собі заборону будь-яких актів, що посягають на життя і здоров'я індивіда, зобов'язання забезпечити людяне поводження, а також заборону певних видів практики, що може заподіяти фізичне страждання або призвести до знищення індивіда, як-то: вбивства, катування, тілесні покарання, каліцтво, медичні або наукові дослідження, не викликані необхідністю лікування особи, та інше грубе насильство з боку представників влади» [12].

Забезпечення фізичної (тілесною) недоторканності особи припускає створення достатніх державних гарантій від яких-небудь посягань на її життя, здоров'я, статеву недоторканність, свободу фізичної активності з боку як держави в особі його органів і посадовців, так і окремих громадян. Порушення фізичної (тілесною) недоторканності може полягати в небажаному контакті, в сторонньому впровадженні в організм, в недотриманні встановлених правил роботи особистого обшуку, огляди, отримання зразків для порівняльного дослідження і так далі. Отже, порушення фізичної недоторканності може бути не пов'язане з обмеженням особистої свободи або погіршенням стану здоров'я. Проте такі порушення можуть нанести особі чималий збиток і спричинити несприятливі наслідки різного характеру.

А право на психічну недоторканність — це право вільного вчинення дій відповідно до своєї свідомості і волі. Забезпечення психічної недоторканності охоплює комплекс заходів, спрямованих на захист від посягань на психічне і моральне здоров'я особи, інтелектуальну і вольову сферу свідомості людини. Порухення психічної недоторканності може полягати в примусових нефізичних впливах, як правило, на волю і свідомість людини шляхом загрози, гіпнозу, використання спеціальних препаратів.

У зміст права на фізичну та психічну цілісність входять правомочність громадянина самостійно користуватися й розпоряджатися своїм тілом, окремими органами і тканинами, правомочність вільно здійснювати вчинки відповідно до своєї свідомості та волі, а також вимагати, щоб інші суб'єкти утримувались від порушення його права [13, 155].

На нашу думку, зміст права на особисту недоторканність людини, як і будь-якого суб'єктивного права, складають три конкретні взаємопов'язані елементи (можливості-правомочності): 1) право на позитивні дії, тобто право на власні дії, зокрема право користуватися й розпоряджатися своїм тілом, окремими органами і тканинами, право вільно здійснювати вчинки відповідно до своєї свідомості та волі; 2) право вимагати від іншого суб'єкта виконання (додержання) юридичного обов'язку як умови реалізації носієм суб'єктивного права належної йому правової можливості, зокрема такого обов'язку, як заборона будь-якого втручання і впливу на право особи користуватися й розпоряджатися своїм тілом тощо, право вільно здійснювати вчинки відповідно до своєї свідомості та волі; 3) право на захист з боку держави (а відповідно, й право вимагати від держави, зокрема суду, такого захисту), яке виникає в разі порушення юридичного обов'язку особою, яка мала його виконати, коли це становить перешкоду для реалізації суб'єктивного права.

Тільки в органічному зв'язку вказані елементи утворюють суб'єктивне право на особисту недоторканність людини як юридичну категорію. Особа має такі права незалежно від того, реалізує вона їх чи не реалізує. Визнання особи носієм суб'єктивного права на особисту недоторканність означає констатацію належності їй численних цілком визначених прав-можливостей, різних за галузевою приналежністю, змістом тощо.

В змісті права людини на особисту недоторканність можна виділити статичні елементи та динамічні. Якщо статичні елементи утворюють незмінне ядро цього суб'єктивного права, без яких самого права на особисту недоторканність не може існувати (заборона незаконного позбавлення волі, катувань, тощо, можливість самозахисту та опору насильству), то динамічні елементи є рухомими складовими і змінюються від однієї історичної епохи до іншої, поступово розширюючи та збагачуючи зміст цього права (можливість не підлягати евгеніці з метою селекції, можливість захисту від використання власного тіла або його частин як джерела фінансового прибутку, не підлягати репродуктивному клонуванню та ін.).

Підводячи підсумок, слід зазначити, що право на особисту недоторканність є природним, фундаментальним, природженим правом людини, закріплено

у міжнародному та національному праві та гарантовано державами як можливість кожної людини вільно користуватися й розпоряджуватися своїм тілом, окремими органами і тканинами, право вільно здійснювати вчинки відповідно до своєї свідомості та волі, вимагати від усіх поваги до власної фізичної і психічної недоторканності, не зазнавати ніякого зовнішнього втручання в ці складові особистості, а також використовувати всі законні засоби збереження й захисту своєї недоторканності як унікальної єдності людського організму.

Література

1. Теория государства и права : курс лекций / под ред. Н. И. Матузова, А. В. Малько. — М. : Юристъ, 1999. — 672 с.
2. Ведерніков Ю. А. Теорія держави і права : навч. посіб. [Електронний ресурс] / Ю. А. Ведерніков, А. В. Папірна. — К. : Знання, 2008. — Режим доступу : http://pidruchniki.ws/15840720/pravo/teoriya_derzhavi_i_prava_-_vedernikov_yua.
3. Румянцев О. Г. Юридический энциклопедический словарь [Электронный ресурс] / О. Г. Румянцев, В. Н. Додонов. — М. : ИНФРА-М, 1997. — 384 с. — Режим доступа : http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_law/1710/%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%9E.
4. Васильева Н. Г. Поняття права на цілісність особистості та його міжнародно-правова характеристика // Проблеми законності. — 2008. — Вип. 94. — С. 225–231.
5. Ожегов С. И. Словарь русского языка / С. И. Ожегов. — М., 1989. — 921 с.
6. Toom V. DNA Fingerprinting and the Right to inviolability of the Bodily Integrity in the Netherlands: Convincing Evidence and Proliferating Body Parts Genomics, Society and Policy. — 2006. — Vol. 2, N 3. — P. 64–74.
7. Олійник В. С. Конституційне право людини на особисту недоторканність і його забезпечення органами внутрішніх справ України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / В. С. Олійник. — К., 2006. — 20 с.
8. Гражданское право : учебник. В 4 т. Т. I. Общая часть [Электронный ресурс] / отв. ред. Е. А. Суханов. — Изд. 3-е, перераб. и доп. — М. : Волтере Клувер, 2004. — Режим доступа : http://www.civillex.net/book/CivilLaw-12_MSU.pdf
9. Патюлин В. А. Неприкосновенность личности как правовой институт // Советское государство и право. — 1973. — № 11. — С. 11–17.
10. Орлов Р. В. Право на свободу и личную неприкосновенность как конституционная гарантия от незаконных и необоснованных арестов граждан // Академический юридический журнал. — 2008. — № 33. — С. 49–51.
11. Овадюк Г. Понятие неприкосновенности личности и его конституционно-правовая характеристика [Электронный ресурс] / Г. Овадюк. — Режим доступа : http://www.law-n-life.ru/arch/94_Ovadjuk.doc.
12. Uhler O. M. The Geneva Conventions of 12 August 1949: commentary [Электронный ресурс] / O. M. Uhler, J. S. Pictet. — Geneva : International Committee of the Red Cross, 1958. — XXVIII, 660 p. — Режим доступа : <http://www.icrc.org/ihl.nsf/COM/380-600032?OpenDocument>.
13. Васильева Н. Г. Право людини на фізичну і психічну цілісність і правове регулювання біомедицини в Європейському Союзі // Проблеми законності. — 2007. — Вип. 92. — С. 153–158.

Анотація

Пожар О. М. Сутність та зміст особистої недоторканності як суб'єктивного права громадян. — Стаття.

Стаття присвячена дослідженню сутності, значення та змісту права на особисту недоторканність як суб'єктивного права громадян у загальнотеоретичному аспекті і на підставі цього визначено поняття права на особисту недоторканність як правової категорії. Відмічено, що за своїм змістом особиста недоторканність фізичної особи складається з права на фізичну недоторканність та права на психічну недоторканність, визначено ці складові.

Ключові слова: права людини, особиста недоторканність, суб'єктивне право.

Аннотация

Пожар О. Н. Сущность и содержание личной неприкосновенности как субъективного права граждан. — Статья.

Статья посвящена исследованию сущности, значения и содержания права на личную неприкосновенность как субъективного права граждан в общетеоретическом аспекте и на основании этого определено понятие права на личную неприкосновенность как правовой категории. Отмечено, что по своему содержанию личная неприкосновенность физического лица состоит из права на физическую неприкосновенность и права на психическую неприкосновенность, определены эти составляющие.

Ключевые слова: права человека, личная неприкосновенность, субъективное право.

Summary

Pozhar O. M. The essence and the content of personal integrity as the subjective rights of citizens. — Article.

The article investigates the essence, meaning and content of the right to personal integrity as a subjective right of citizens to the general theoretical perspective and on this basis, defined of the right of personal integrity as a legal category. It is noted, that the content of personal integrity an individual has the right to physical integrity and the right to psychical integrity, these components are defined.

Keywords: human rights, personal integrity, the subjective right.

УДК 340.11

В. А. Плотніченко

ПОНЯТТЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВА НА ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ

Розбудова Української держави як демократичної, правової, соціальної, економічно та культурно розвиненої у великій мірі залежить від державних службовців. Тому важливим є особливу увагу звертати на формування корпусу державних службовців, на забезпечення їхньої діяльності при виконанні ними своїх повноважень. На науковому та практичному рівнях постійно проводиться робота, пов'язана із визначенням правового статусу державних службовців, але категорія «право на державну службу» залишається поза належною увагою науковців та законодавців.

Інститут державної служби — це складне і багатогранне явище, яке завжди привертало і привертає увагу багатьох науковців. Так, дослідженням різних аспектів державної служби займалися В. Б. Авер'янов, Д. Н. Бахрах, Ю. П. Битяк, Л. Р. Біла, С. В. Ківалов, А. Кірмач, В. Я. Малиновський, Р. Мельник, О. Ю. Оболенський, О. С. Продаєвич, Ю. Н. Старилов, О. І. Ульянов, С. В. Циц, Є. С. Черноног та багато інших. Науковці певною мірою торкалися характеристики різних сторін права на державну службу, але ґрунтовного дослідження цього питання немає. Тож метою даної статті є визначення поняття, сутності, змісту права на державну службу, що дозволить більш чітко зрозуміти роль та можливості осіб, які бажають вступити на державну службу або вже перебувають на ній, а також доповнить уявлення про сам інститут державної служби.